

EIROPAS SAVIENĪBAS TIESĪBU NORMU PIEMĒROŠANA ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ

APPLICATION OF EUROPEAN UNION LAW IN ADMINISTRATIVE PROCEDURE

Jaurīte Briede, *Dr. iur.*

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes
Valststiesību zinātņu katedras profesore

Summary

The article considers the application of European Union law in the practice of the Department of Administrative Cases of the Supreme Court (Senate) of the Republic of Latvia. The first section is dedicated to analysis of decisions referred by the Supreme Court to the Court of Justice for a preliminary ruling in 2019. The second section addresses the cases where the Supreme Court itself has ruled on the interpretation and application of European Union law. The use of *acte clair* doctrine by the Supreme Court is also analysed.

Atslēgvārdi: prejudiciāls jautājums, *acte clair* doktrīna, judikatūras izmantošana

Keywords: the question for a preliminary ruling, *acte clair* doctrine, application of case law

Ievads

Eiropas Savienības (turpmāk – ES) tiesības visvairāk skar tieši administratīvo tiesību jomu un tādējādi primāri tiek iedzīvinātas ar ES institūciju un dalībvalstu pārvaldes iestāžu izdoto administratīvo aktu starpniecību. Piemērojamās ES tiesību normas nereti ir grūti uztveramas, jo ir radītas, vienojoties dalībvalstu politiķiem un ekspertiem, turklāt latviešu valodā tās tiek tulkotas no Eiropas Savienības institūcijā lietotās darba valodas.

Tomēr, ja noteiktos tiesiskajos apstākļos ir jāizdod administratīvais akts, iestāde to izdod neatkarīgi no tā, vai piemērojamās ES tiesību normas saturs (tiesiskie apstākļi un/vai tiesiskās sekas) ir pietiekami skaidrs vai nav. Iestādes dažkārt izmanto iespēju lūgt tiesību normas skaidrojumu attiecīgajām ES institūcijām, kas atbild par konkrēto ES darbības jomu, bet ES Tiesā (turpmāk – EST) savas interpretācijas pareizību iestāde pēc pašas iniciatīvas pārbaudīt nevar. Tomēr iestāde, pamatojot administratīvo aktu, var izmantot atsauces uz EST judikatūru, ja vien EST par konkrētās normas interpretāciju ir sniegusi atziņas. Tas, ka arī iestādei ir jāievēro EST judikatūra, *expressis verbis* ir noteikts arī Administratīvā procesa likuma¹ 15. panta ceturtajā daļā.

¹ Administratīvā procesa likums: LV likums. Pieņemts 25.10.2001.

Ja administratīvais akts, kura izdošanā piemērotas ES normas, neapmierina adresātu vai trešo personu, lieta var nonākt administratīvajā tiesā. Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 103. pantam administratīvā procesa tiesā būtība ir tiesas kontrole pār iestādes izdota administratīvā akta tiesiskumu. Tādējādi administratīvās tiesas pārbauda, vai iestādes pareizi ir atradušas piemērojamās tiesības, tostarp ES tiesību normas, un vai tās atrastās tiesību normas ir pareizi interpretējušas, vai lietā ir noskaidroti visi nepieciešamie faktiskie apstākļi un vai tiesību normas tiesiskais sastāvs pareizi attiecināts uz šiem faktiskajiem apstākļiem.

Kā norādījusi Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemele, jebkura dalībvalsts tiesa vienlaikus ir ES tiesa.² Atšķirībā no iestādes, ja administratīvajai tiesai rodas jautājums par ES tiesību normas interpretāciju vai spēkā esību, tai ir iespējas dot ieguldījumu ES tiesību attīstībā, uzdodot prejudiciālo jautājumu EST. Atzīts, ka prejudiciālā jautājuma institūts ir arī veids, kā indivīds netieši, ar nacionālo tiesu starpniecību, var ietekmēt procesus “Briselē”.³

EST var vērsties un dažkārt vērsas arī pirmās⁴ un otrās instances tiesas, taču visbiežāk šo iespēju (vienlaikus arī pienākumu) izmanto augstākās tiesas.⁵

Administratīvajās tiesās jautājumi, kas vairāk vai mazāk saistīti ar ES tiesībām, nonāk regulāri. Ja iestāde ir piemērojusi ES līguma vai regulas normas, tad atsauce uz konkrēto ES normu vienmēr tiek iekļauta administratīvajā aktā. Ja tiek piemērota direktīva, kas iestrādāta nacionālo tiesību normās, atsauce uz ES normu var arī nebūt iekļauta administratīvajā aktā. Ja rodas strīds par piemērotās normas interpretāciju, papildu argumentācijai iestāde vai privātpersona (adresāts un/vai trešā persona) nereti izmanto arī atsauces uz ES tiesību normu un EST doto šīs normas interpretāciju. Tomēr var būt situācijas, kad neviens jautājumu par ES tiesībām neaktualizē un ES tiesību piemērošana arī tiesas spriedumos nebūs redzama.

Rakstā pamatā analizēta Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta (turpmāk – Senāts) prakse ES tiesību normu piemērošanā 2019. gadā. Analīzei izmantoti tikai tie Senāta nolēmumi, kuros tiešā tekstā minētas ES tiesību normas vai pieminēta EST judikatūra. Salīdzinājumam aplūkots arī viens lūgums EST, kas iesniegts civillietā.

2019. gadā ir bijuši aptuveni 150 Senāta nolēmumi (no tiem 64 spriedumi) administratīvajās lietās, kuros ir minētas ES tiesību normas vai ir dota atsauce uz EST judikatūru. Sešās administratīvajās lietās Senāts ir vērsies EST ar prejudiciālajiem jautājumiem. Četrās lietās spriedumi pieņemti pēc tam, kad ir saņemti EST spriedumi ar atbildēm uz uzdotajiem jautājumiem.

² Satversmes tiesas priekšsēdētājas Inetas Ziemeles priekšlasījums Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 7. starptautiskajā zinātniskajā konferencē. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/articles/satversmes-tiesas-priekssedetajas-inetas-ziemeles-priekslasijums-latvijas-universitates-juridiskas-fakultates/> [aplūkots 18.03.2020.].

³ Tomuschat C. 50th anniversary of the judgment in Van Gend en Loos, 1963–2013. Conference proceedings, Luxembourg, 13 May 2013, p. 5.

⁴ 2019. gadā EST pēc Administratīvās rajona tiesas lūguma ierosināta lieta C-206/19. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 06.05.2019, C 155/34.

⁵ Sk. arī: Dāce L. Administratīvo tiesu dialogs ar Satversmes tiesu un Eiropas Savienības Tiesu. Jurista Vārds, 24.04.2018., Nr. 17/18 (1023/1024), 57.–77. lpp.

Vēršanās Eiropas Savienības Tiesā

Lai nodrošinātu vienotu ES tiesību piemērošanu visā ES, tiesām neskaidrību gadījumā ir dotas iespējas gūt skaidrību, vēršoties ar prejudiciālo jautājumu EST. Atbilstoši Līguma par ES darbību 267. pantam, ja jautājums par ES tiesību normas interpretāciju vai spēkā esību ir ierosināts Senātā (tiesā, kuras lēmumus nevar pārsūdzēt), tam ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums uzdot prejudiciālo jautājumu.⁶ Arī tad, ja tiesību norma jau ir interpretēta, bet dalībvalstu tiesa nav pārliecināta, vai šī interpretācija joprojām ir atbilstoša, tā var vērsties EST ar jautājumu.

Formulējums “jautājumu ierosina” nav pārāk izdevies, jo no tā varētu saprast, ka kādam no malas ir jāierosina jautājums par interpretāciju, tāpēc precīzāk (un tas pēc būtības atbilst arī EST judikatūrai) būtu teikt “ja jautājums ir radies”.

2019. gadā Senātam bija radušies jautājumi par ES tiesību normu interpretāciju saistībā ar ārstniecības pakalpojumu sniegšanu, vara izstrādājumu klasifikāciju, patērētāja tiesību aizstāvību, akcijas vērtības noteikšanu obligātās atpirkšanas piedāvājumam un valsts atbildības jautājumiem, kā arī ar lauku attīstības atbalsta pasākumiem. Neviens no jautājumiem nav saistīts ar iepriekšējo EST prakses apšaubīšanu un/vai vēlēšanos pārliecināties, ka iepriekš EST sniegtā interpretācija joprojām ir atbilstoša.

Tiesai, vēršoties EST, ir jāsniedz to iemeslu izklāsts, kas tai likuši šaubīties par noteiktu ES tiesību normu interpretāciju vai spēkā esību.⁷ Jāatzīmē, ka EST ieteikumos norādīts: tā kā lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir jātulko visās ES oficiālajās valodās, ir nepieciešams, lai iesniedzējtiesas sagatavotā redakcija būtu vienkārša, skaidra un precīza, bez liekiem elementiem. Pieredze rāda, ka ar 10 lappusēm bieži vien ir pietiekami, lai adekvāti izklāstītu ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu saistītos tiesiskos un faktiskos apstākļus, kā arī vēršanās EST iemeslus.⁸

Vairāki Senāta 2019. gadā iesniegtie lēmumi pārsniedz ieteiktās 10 lappuses (ir pat 17 lappušu gari). Savukārt tas, cik lēmums par vēršanos EST ir izvērsts, atšķiras no lietas uz lietu. Lielā mērā tas atkarīgs no tā, cik daudz EST iepriekš ir izteikusies par konkrēto jautājumu. Ja EST datubāzē ir atrodami spriedumi, kuros aplūkots konkrētais tiesību jautājums, Senāts analizē EST līdzšinējo praksi un pārbauda, vai tajā atrodamās atziņas ir piemērojamas izskatāmajā lietā. Ja no šīm atziņām atbilde uz jautājumu netiek rasta, tiesa uzdod jautājumu EST.

Piemēram, EST lietā C-243/19 Senāts ir uzdevis jautājumus EST saistībā ar Jehovas liecinieka tiesībām prasīt iespēju veikt sirds operāciju citā valstī, kur operāciju var veikt bez asins pārliešanas (asins pārliešana ir pretrunā pacienta reliģiskajai pārliecībai). Senāts, analizējot EST praksi, ir secinājis: no EST izskatītajām lietām izriet, ka “visi katru konkrēto gadījumu raksturojošie apstākļi”, kuri jāņem vērā, vērtējot, vai tikpat efektīvu ārstēšanu var veikt pacienta dzīvesvietas dalībvalstī, aptver dažādus apstākļus, kas ir saistīti ar pacienta veselību.

⁶ Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. panta trešā daļa. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 09.05.2008, C 115/47.

⁷ Eiropas Savienības Tiesas Ieteikumu valstu tiesām par prejudiciālā nolēmuma tiesvedības ierosināšanu 15. punkts. (2019/C 380/01). Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 08.11.2019, C 380/1.

⁸ Ieteikumu 14. punkts.

Līdz šim EST nav norādījusi, vai šādā kontekstā kompetentajai iestādei būtu jāņem vērā arī citi ar pacienta veselību tieši nesaistīti apstākļi, tostarp personas reliģiskā pārliecība.⁹ Līdzīgi arī EST lietā C-535/19 Senāts, analizējot līdzšinējo EST judikatūru, konstatēja, ka EST līdz šim nav skatītas lietas tieši par valsts apmaksātas veselības aprūpes nodrošināšanu ES pilsoņiem dalībvalstīs, kur šāda veselības aprūpe tiek nodrošināta tās pilsoņiem. Rezultātā Senāts uzdevis EST sešus prejudiciālos jautājumus par veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanu citas ES dalībvalsts pilsonim.¹⁰

EST lietā C-686/19 saistībā ar jēdzienu “kredīta kopējās izmaksas patērētājam” Senāts, analizējot ES normas, EST praksi un ģenerālvokātu secinājumus, faktiski nonācis pie secinājuma, kā piemērojamās normas būtu jāinterpretē. Tomēr no lēmuma redzams, ka šaubas, vai tā ir pareiza interpretācija, pilnībā nav novērstas, un tāpēc tiesa nolēmusi vērsties ar prejudiciālajiem jautājumiem.¹¹

Savukārt EST lietā C-340/19 uzdots ļoti tehnisks jautājums, kurš tomēr ir saistīts ar tiesību normas interpretāciju. Proti, Senātam ir radušās šaubas par vara sakausējumu lietņu klasifikāciju (no tā atkarīgs, vai ievadomitas nodokļa pamatlikme ir 0% vai 4,8%). Lēmumā par jautājuma uzdošanu Senāts ir analizējis ES normas, kas dod norādījumus, kā preces ir klasificējamas, taču secinājis, ka konkrētajā lietā tās tomēr nedod pietiekami skaidru atbildi.¹²

Ir arī gadījumi, kad Senāts secina, ka EST nav judikatūras par piemērojamo tiesību normu interpretāciju. Tādā gadījumā lēmumā par vērsanos EST analizēta faktiskā situācija un uz šo situāciju attiecināmās tiesību normas. Tā lietā Nr. SKA-10/2019¹³ Senāts analizējis vairākas piemērojamās regulas un Ministru kabineta noteikumu normas, kā rezultātā secinājis, ka tam ir neskaidrības par normu interpretāciju, kā arī samērīguma principa apsvērumiem, tāpēc nolēmis uzdot trīs jautājumus EST.¹⁴

Visos sešos gadījumos uzdoti jautājumi par ES tiesību normu, nevis Latvijas tiesību normu interpretāciju vai faktu jautājumiem, kas radušies pamatlietas ietvaros. Tas atbilst arī EST vadlīnijās norādītajam.¹⁵ Šajā sakarā salīdzinājumam minami Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas uzdotie jautājumi EST lietā C-762/19.¹⁶ Šajā lietā tiesa ir uzdevusi jautājumus formā, kas liek domāt, ka jautājums ir nevis par ES normas interpretāciju, bet gan par faktu novērtējumu. Proti, tiesa vaicā, vai “atbildētājas darbība, nodrošinot galalietotāja pāradresāciju [...], ir interpretējama tādējādi, ka tā atbilst [minēta ES tiesību norma]”. Arī otrajā jautājumā tiesa vaicā, vai “meta tagu saturošā informācija, kas tiek atainota atbildētājas meklētājā, ir interpretējama tādējādi, ka tā atbilst [ES tiesību norma]”. Uz šādiem jautājumiem jāatbild dalībvalsts tiesai pašai. Tiesai bija jāvaicā, vai ES tiesību norma interpretējama tādējādi, ka tai atbilst attiecīgās

⁹ Senāta 08.03.2019. lēmums lietā Nr. SKA-143/2019. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/eclinolemumi/ECLI:LV:AT:2019:0308.A420281216.3.L> [aplūkots 18.03.2020.].

¹⁰ Senāta 09.07.2019. lēmums lietā Nr. SKA-543/2019. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/eclinolemumi/ECLI:LV:AT:2019:0709.A420273216.6.L> [aplūkots 18.03.2020.].

¹¹ Senāta 12.09.2019. lēmums lietā Nr. SKA-1006/2019. Nav publicēts.

¹² Senāta 18.04.2019. lēmums lietā Nr. SKA-220/2019. Nav publicēts.

¹³ Senāta 30.09.2019. lēmums lietā Nr. SKA-101/2019. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/eclinolemumi/ECLI:LV:AT:2019:0930.A420304815.6.L> [aplūkots 18.03.2020.].

¹⁴ EST ierosināta lieta C-736/19. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 09.12.2019., C 413/32.

¹⁵ EST ieteikumu 8. punkts.

¹⁶ EST ierosināta lieta C-762/19. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 16.12.2019., C 423/30.

situācijas. Tāpēc iespējams, ka šajā lietā EST tiesa precizēs vai pārformulēs uzdotos jautājumus.

Visos sešos 2019. gada Senāta lūgumos ietvertie jautājumi attiecas uz materiālo tiesību normu interpretāciju. Kaut arī procesuālās tiesības ES normas regulē ļoti minimāli, EST tomēr tiek uzdoti arī jautājumi, kas saistīti ar procesuālajām tiesībām, un EST uz tiem parasti sniedz atbildi.¹⁷ Piemēram, lietā, kas bija saistīta ar lauku atbalsta atcelšanu, EST atbildēja uz Senāta uzdoto jautājumu par uzklausišanas pienākumu (tā neesību).¹⁸

Eiropas Savienības normu piemērošana, nevēršoties Eiropas Savienības Tiesā

EST vairākkārt ir paudusi, ka pastāv trīs izņēmumi, kad pēdējās instances dalībvalstu tiesas drīkst izlemt radušos ES tiesību jautājumu pašas bez vēršanās EST: 1) ja jautājums ir nesvarīgs lietas iznākumam; 2) ja attiecīgā tiesību norma jau ir tikusi interpretēta kādā no iepriekšējiem EST spriedumiem; 3) ja pareiza ES tiesību piemērošana ir tik acīmredzama, ka neatstāj vietu nekādām saprātīgām šaubām.¹⁹

Vispirms jāņem vērā, ka tad, kad lieta nonāk administratīvajā tiesā, ar administratīvo aktu parasti jau ir strādājušas divas pārvaldes iestādes – akta izdevējs un augstāka iestāde, turklāt augstāka iestāde ir izvērtējusi arī procesa dalībnieku apstrīdēšanas iesniegumā norādītos argumentus un sniegusi papildu argumentāciju. Tādējādi administratīvā tiesa vērtēšanai parasti saņem jau no tiesību viedokļa izsvērtu un argumentētu administratīvo aktu. Visbiežāk strīds ir nevis par piemērotās tiesību normas interpretāciju, bet gan par tiesiski būtisko faktu novērtēšanu.

Šajā ziņā EST nekādi nevar palīdzēt, jo faktu novērtēšana ir tikai dalībvalstu tiesu ziņā. EST vairākkārt ir atgādinājusi, ka Līguma par ES darbību 267. pantā noteiktās procedūras ietvaros, kuras pamatā ir funkciju sadale starp valsts tiesām un EST, tikai valsts tiesas kompetencē ir konstatēt un novērtēt pamattiesvedības faktus.²⁰

Kaut arī procesa dalībnieki, pārsūdzot zemāko instanču tiesu spriedumus, nereti kasācijas sūdzībā atsaucas uz ES tiesību normu pārkāpumu vai EST judikatūras neievērošanu, pēc būtības bieži izrādās, ka strīds ir nevis par normas interpretāciju, bet gan par pierādījumu novērtēšanu. Jo īpaši tas redzams lietās, kas saistītas ar pievienotās vērtības nodokļu atskaitīšanu. Piemēram, kasācijas sūdzībās tiek norādīts, ka zemākas instances tiesa neesot ievērojusi EST judikatūru, jo lietā trūkstot pierādījumu, ka pieteicējs zinājis, ka iesaistās dokumentu noformēšanā par faktiski neesošu darījumu un ka tā rīcība bijusi ļaunprātīga

¹⁷ Sal.: Potaičuks A. Administratīvā procesa tiesību eiropeizācija un tiesas loma Eiropas Savienības tiesību īstenošanā. Jurista Vārds, 24.04.2018., Nr. 17/18 (1023/1024), 50. lpp.

¹⁸ EST 07.02.2013. spriedums lietā C-454/11 Pusts. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=133623&pageIndex=0&doclang=LV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=2868927> [aplūkots 18.03.2020.].

¹⁹ Sk. arī: Buka A. Tiesas nevēršanās pēc prejudiciālā nolēmuma kā ES tiesību pārkāpums: jaunākā EST judikatūra. Jurista Vārds, 14.05.2019., Nr. 19 (1077), 26.–28. lpp.

²⁰ Sk., piemēram: EST 26.04.2017. spriedums lietā C-564/15 Farkas, 37. punkts. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=190141&pageIndex=0&doclang=LV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=2869238> [aplūkots 18.03.2020.].

vai krāpnieciska. Ir lietas, kurās, pārbaudot šos argumentus, Senāts secina, ka sūdzības iesniedzējam ir taisnība, tāpēc spriedums ir atceļams un nododams jaunai izskatīšanai.²¹ Taču nereti Senāts konstatē, ka tiesas spriedums ir balstīts uz pierādījumiem, bet pieteicējs faktiski ir vēlējis pierādījumu pārvērtēšanu.

Piemēram, kādā lietā komersants kasācijas sūdzībā atsaucies uz EST atziņām, ka priekšnodokļa atskaitīšanas tiesības ir atsakāmas tikai tad, ja uz objektīvu pierādījumu pamata tiek atzīta nodokļu maksātāja rīcības ļaunprātība. Senāts, atbildot uz šiem argumentiem, norādīja: lietā ir secināts, ka darījumi vispār nav notikuši, jo pieteicēja nav saņēmusi strīdus pakalpojumus. Tādējādi ir prezumējama pieteicējas apzināta rīcība, jo labticīga darījuma dokumentu noformēšana par neesošu pakalpojumu ir grūti iedomājama, un tādēļ detalizēta nodokļu maksātāja (pieteicējas) ļaunticības pamatošana šādos gadījumos nav nepieciešama. Līdz ar to pieteicējas apsvērumi, ka tiesa nav vērtējusi, vai pieteicēja zināja vai tai vajadzēja zināt par iesaistīšanos pievienotās vērtības nodokļa nepamatotas samazināšanas shēmā, un nav ņēmusi vērā EST atziņas, ir nepamatoti.²²

Apkopojot iepriekš minēto, varētu teikt – kaut arī jautājums par ES tiesību interpretāciju vairākās lietās it kā tiek rosināts, tas pēc savas būtības nav jautājums par interpretāciju, līdz ar to Līguma par ES darbību 267. pants nav piemērojams.

Kādā labi novērtētā Latvijas Universitātes bakalaura darbā ir aizstāvēta tēze, ka Senāta prakse *acte clair* doktrīnas piemērošanā ir ļoti minimāla.²³ Šai tēzei var piekrist tikai tiktāl, ciktāl tā attiecas uz šā svešvārdu termina *expressis verbis* norādīšanu nolēmuma tekstā. Ja ar *acte clair* doktrīnas piemērošanu uzskata tā piemērošanu pēc būtības, tad šī tēze ir pilnīgi aplama. Senāts pēc būtības ļoti bieži šo kritēriju ir izmantojis, argumentējot savu nolēmumu.

Piemēram, kādā lietā tika konstatēts, ka laikrakstā un tā mājaslapā vairāk nekā pirms desmit gadiem tika publicēta intervija ar kādu privātpersonu. Datu valsts inspekcija komersantam, kam pieder laikraksts, aizliedza publiskot minēto informāciju. Komersants vērsās tiesā, lūdzot inspekcijas lēmumu atcelt, un atsaucās arī uz vārda brīvības ierobežojumu. Senāts spriedumā šajā lietā citastarp atsaucās uz ES Pamattiesību hartas 7. pantu un Eiropas Parlamenta un Padomes 1995. gada 24. oktobra Direktīvu 95/46/EK par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti. Senāts, analizējot vairākus EST spriedumus, konstatēja: EST praksē atzīts, ka darbība, kuras ietvaros interneta mājaslapā tiek norādītas vairākas personas un tās identificētas, ir uzskatāma par personas datu apstrādi pilnībā vai daļēji ar automatizētiem līdzekļiem. Tā kā konkrētajā lietā strīdus rakstā minētā informācija nepārprotami ļauj identificēt šīs personas, datu ievietošana interneta mājaslapā uzskatāma par datu apstrādi.²⁴ Tādējādi Senāts pēc savas iniciatīvas piemēroja ES tiesību normas, kuras tam bija saprotamas un skaidras. Senāts faktiski piemēroja *acte clair*.

²¹ Piemēram: Senāta 08.03.2019. spriedums lietā Nr. SKA-218/2019. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/eclinolemumi/ECLI:LV:AT:2019:0308.A420519111.2.S> [aplūkots 18.03.2020.].

²² Senāta 28.06.2019. spriedums lietā Nr. SKA-31/2019. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/eclinolemumi/ECLI:LV:AT:2019:0628.A420276714.2.S> [aplūkots 18.03.2020.].

²³ Prindulis R. *Acte clair* doktorīna Eiropas Savienības tiesībās. Bakalaura darbs. Latvijas Universitāte, 2019. Nav publicēts.

²⁴ Sk.: Senāta 22.02.2017. spriedums lietā Nr. SKA-276/2017, 7. punkts. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs> [aplūkots 18.03.2020.].

Turklāt gan šajā lietā, gan citās lietās *acte clair* kritērijs tiek izmantots kopā ar atsaucēm uz kādu no EST spriedumiem (tātad, piemērojot arī otru CILFIT lietas spriedumā minēto izņēmuma gadījumu: ja attiecīgā tiesību norma jau ir tikusi interpretēta kādā no iepriekšējiem EST spriedumiem).

Iepriekš minētais ir piemērs, kad tiesa nolēmuma tekstā ir atsaukusies uz ES tiesību normām un EST judikatūru. Taču jāņem vērā, ka tiesa nolēmumā neapņemas un tai nav jāapņemas viss lēmuma pieņemšanas process – tiesnešu savstarpējās diskusijas, ar kurām tiesību normām tiesneši ir iepazinušies, cik daudz un kādus zinātniskos rakstus un spriedumus ir izlasījuši. Lai rastu iekšēju pārliecību par sprieduma pareizību, dažkārt tie ir desmiti EST un Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu. Šis darbs ne tuvu netiek atspoguļots tiesas nolēmumos. Turklāt Senāta izpētes darbā nereti tiek iesaistīta arī Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa, kas pēc tiesnešu lūguma sniedz pārskatu par Senāta un EST atziņām par konkrētas normas interpretāciju un citiem tiesību avotiem.²⁵ Taču, sastādot nolēmumu, Senāts nolēmuma tekstā parasti atsaucas tikai uz tiem tiesību avotiem, kas tā ieskatā dod visskaidrāko atbildi uz jautājumiem, kuri radušies lietā.

Ir arī gadījumi, kad tiesa spriedumā nenorāda ES tiesību normu, bet tikai izmanto atsauci uz EST spriedumu. Piemēram, lietā, kurā administratīvā tiesa bija atcelusi Datu valsts inspekcijas lēmumu, ar kuru autostāvvietas īpašnieci uzlika pienākumu pārtraukt trešās personas datu apstrādi, kas vērsta uz līgumsoda piedziņu, Senāts, atsaucoties uz vairākiem EST spriedumiem, atzina, ka personas datu apstrāde ir pieļaujama, ja tā ir pamatota ar kādu no Fizisko personu datu aizsardzības likuma 7. pantā noteiktajiem pamatiem un atbilst datu apstrādes kvalitātes prasībām, tostarp ir tiesiska un godprātīga, tiek veikta atbilstoši paredzētajam mērķim un nepārsniedz šā mērķa sasniegšanai nepieciešamo apjomu.²⁶ Kaut arī Senāts tiešā tekstā nav atsaucies uz nevienu EST normu, šo tiesību pārzinātājiem ir skaidrs, ka lietā netieši ir piemērotas arī iepriekš minētās direktīvas normas (direktīva par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti).

Jāņem vērā arī tas, ka Latvijā samērā reti administratīvā procesa dalībnieki lūdz vērsties ar prejudiciāliem jautājumiem EST. Lielākajā vairumā lietu, kurās Senāts vērsies EST, tas to ir darījis pēc savas iniciatīvas, nevis tāpēc, ka to ir lūdzis dalībnieks. Gadījumos, kad to ir lūdzis dalībnieks, ne vienmēr šis lūgums tiek apmierināts. Senāts, noraidot lūgumu, norāda arī tā noraidīšanas pamatojumu.

Piemēram, kādā lietā pieteicēja kasācijas sūdzībā norādīja, ka tiesa nepamatoti liegusi pieteicējai tiesības uz priekšnodokļa atskaitīšanu tā iemesla dēļ, ka pieteicēja nav pārliecinājusies par tās personas identitāti, kura ieradies vienoties par darījumu jomā, kas prasa īpašus drošības pasākumus. Pieteicēja uzskatīja, ka ir jāvēršas EST ar prejudiciālu jautājumu.

Senāts, noraidot šo lūgumu, pamatojās uz trim apsvērumiem: 1) jautājums par to, vai pieteicēja nav pārliecinājusies par ieradušās personas identitāti, vēl ir atklāts (jo spriedums tika atcelts un lieta nodota jaunai izskatīšanai); 2) pieteicēja

²⁵ Par šo nodaļu vairāk sk. Augstākās tiesas mājaslapā: <http://www.at.gov.lv/par-augstako-tiesu-strukturu/judikaturas-un-zinatniski-analitiska-nodala>

²⁶ Sk.: Senāta 08.04.2016. spriedums lietā Nr. SKA-15/2016, 7. punkts. Pieejams: <http://at.gov.lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs> [aplūkots 18.03.2020.].

pati apgalvo, ka tās darbinieki ir pārliecinājušies par amatpersonas identitāti, un tas arī izriet no liecībām. Līdz ar to vairs nebūtu pamata atsaukties uz to, ka nav šāda pienākuma. Ja reiz pieteicēja apgalvo, ka tā ir pārliecinājusies par ieradušās personas identitāti, tad tiesai tas ir jāpārbauda, un, ja šādi apstākļi neapstiprinās, tad tas ir pamats secinājumam, ka pieteicēja sniegusi sagrozītu informāciju par lietas apstākļiem, kas ir atbilstoši jānovērtē; 3) jautājums par to, vai uzņēmējam ir pienākums pārliecināties par personas, kas piedalās darījumā, identitāti, jau ir atrisināts gan EST, gan arī Senāta praksē (*spriedumā dotas atsaucēs uz vairākiem spriedumiem*), un tā paredz, ka vispārīgi šāds pienākums nepastāv, tomēr, ja konkrētā situācija to saprātīgi prasa, tad tas ir attiecīgi jānovērtē. Līdz ar to vēršanās EST ar tādu pašu jautājumu nav lietderīga.²⁷

Senāts atsaucēs uz ES tiesībām izmanto arī gadījumos, kad tās nav tieši piemērojamas un kad konkrēto situāciju regulē tikai Latvijas tiesību normas. Tādos nolēmumos atsaucē uz EST judikatūru izmantota kā palīgarguments lietās. Piemēram, kādā kopsēdes lietā Senāts argumentācijai izmantoja atziņas no vairākiem EST spriedumiem par *res judicata* principa nozīmīgumu tiesiskajā kārtībā.²⁸

Secinājumi

1. Senāts lēmumos, ar kuriem tas vēršas EST ar prejudiciāliem jautājumiem, samērā plaši aplūko iepriekšējo EST judikatūru par konkrētajiem jautājumiem. Neatrodot atbildes uz saviem jautājumiem, Senāts tos uzdod EST. 2019. gadā nav jautājumu, no kuriem izrietētu, ka Senāts nepiekrīt EST vai vēlētos EST iepriekšējās prakses maiņu.
2. Vēršoties EST, tiesai jāuzdod jautājumi par ES tiesību, nevis nacionālo tiesību normu vai lietas faktu interpretāciju. Senāta uzdotie jautājumi šai prasībai atbilst, savukārt Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas uzdotie jautājumi EST lietā C-762/19 šai prasībai ir neatbilstoši.
3. Senātā ir lietas, kurās jautājums par ES tiesību interpretāciju tiek rosināts, taču faktiski ietver apsvērumus par tiesisko apstākļu novērtēšanu, līdz ar to Līguma par ES darbību 267. pants šajās lietās nav piemērojams.
4. Administratīvās tiesas, piemērojot ES tiesības, izmanto *acte clair* doktrīnu, uz to tiešā tekstā nenorādot. Visbiežāk tā tiek izmantota kopā ar otru CILFIT spriedumā norādīto kritēriju (judikatūras esība).

²⁷ Senāta 29.11.2019. spriedums lietā Nr. SKA-29/2019. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/eclinolemumi/ECLI:LV:AT:2019:1129.A420384213.2.S> [aplūkots 18.03.2020.].

²⁸ Senāta 17.12.2019. spriedums lietā Nr. SKA-1/2019 (A420684911), 24. punkts. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/eclinolemumi/ECLI:LV:AT:2019:1217.A420684911.2.S> [aplūkots 18.03.2020.].